Арцішэўскі А. А
Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт
Беларусь, Мінск

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ КАШТОЎНАСЦІ Ў ВЫХАВАННІ СУЧАСНАЙ МОЛАДЗІ

Адзначаючы саракапяцігоддзе кафедры Беларускай і рускай мовы БДМУ і выкладчыкі універсітэта, і шматлікія госці з родственных кафедраў ВНУ Рэспублікі Беларусь, а таксама госці з замежжа даюць вельмі высокую ацэнку працы гэтагавялікага і вельмі працавітага калектыву. Дзякуючы іх ўнёску ў справу авалодання рускай мовай студэнтамі з Афрыкі, Азіі, Паўночнай і Паўднёвай Амерык наш БДМУ занесены на Дошку Гонару Рэспублікі за падрыхтоўку спецыялістаў-замежнікаў. Пра іх выкладчыцкае майстэрства, творчы падыход да справы, неабыякавае стаўленне да студэнтаў-замежнікаў выказана шмат прыемных і заслужаных слоў як прафесіяналамі філолагамі, так і людзьмі, якія самі тут вучылся, скончылі наш універсітэт, а сёння з’яўляюцца прызнанымі спецыялістамі-медыкамі на сваёй радзіме. Так, кафедра робіць важную і адказную справу, у тым ліку і папаўняючы бюджэт універсітэта.

Мне ж хочацца звярнуць увагу яшчэ на адзін бок важнай працы гэтага калектыву. Выкладчыкі кафедры працуюць не толькі з замежнымі, але і з нашымі студэнтамі, тымі, хто валодае ў значнай ступені беларускай і рускай мовамі. І гэта не меньш адказны раздзел працы. Справа ў тым, што на усіх нас, і не ў апошнюю чаргу на выкладчыкаў кафедры беларускай мовы, само жыццё ўсклала абавязак выхаваціеля беларускай студэнтскай моладзі. У сучасным свеце, не гледзячы на поспехі ў фізічным выхаванні і спорце, вельмі шмат фактаў, якія сведчаць аб духоўным падзенні і выраджэнні чалавецтва, у тым ліку і моладзі (1;2). Праводзячы заняткі і па моўнаму, і па прафесійнаму навучанню будучых медыкаў, выкладчыкі абавязаны фармаваць светапогляд студэнтаў, выхоўваць у іх здольнасць спачуваць хвораму, гуманізм, любоў да сваёй прафесіі, малой і вялікай Радзімы, аздараўляць іх дух і сумленне, фармаваць гарманічную асобу. У наш час мала хто ўспамінае пра «Кодэкс будаўніка камунізма», а такі існаваў у Савецкім Саюзе і ў пэўнай ступені выконваў гэтую роль. Пасля распаду СССР напрацоўкі па стварэнню гарманічна развітой асобы былі ў значнай ступені страчаны.

Сёнешнія рэаліі ў суверэннай Рэспубліцы Беларусь сведчаць аб тым, што запатрабаванасць у сістэмным выхаванні моладзі не толькі актуальна,

Репозиторий БГМУ

але, нават, вострая. З высокай дзяржаўнай трыбуны, у перыёдыцы і спецыяльнай літаратуры пастаянна падкрэсліваецца, што трывалая сям'я – апора дзяржавы. Нажаль сенешняя статыстыка сведчыць аб тым, што мы страчваем такое разуменне гэтай каштоўнасці, бо больш за палову шлюбаў распадаецца і Рэспубліка Беларусь займае другое месца ў свеце, пасля Расіі, па разводах. Калі ўлічыць паказчыкі па наркаманіі і алкагалізму, праяўленнях эгаізму і паразітычнай псіхалогіі ў грамадскім жыцці, хабарніцтве ад нізу да верху, падмене духоўнасці living рознымі спосабамі нажывы, то становіцца зразумелым, што пытанне па фармаванню і выхаванню высокаадукаванай, высокакультурнай, духоўна-маральнай асобы – жыццёвая неабходнасць і для беларускай дзяржавы, і для беларускага грамадства.

З гордасцю за свой народ паўтараючы словы гімна Рэспублікі Беларусь: «Мы беларусы, мірныя людзі» кожны малады чалавек пачынае усведамляць велічнасць гэтых слоў, а яшчэ і сваё дачыненне да мовы, на якой яно прамаўляецца. У чалавеку прачынаецца святое для кожнага этнаса жаданне – быць адметным у свеце і сваёй гісторыяй, і сваімі працоўнымі, навуковымі і спартыўнымі дасягненнямі, і сваёй культурай і літаратурай, і сваёй мовай. Вось гэта і ёсць тая неацэнная каштоўнасць, якая, на думку гісторыкаў і педагогаў, філосафаў і старажытных мудрацоў павінна дапамагчы нам не толькі навучаць, але і правільна выхоўваць душы маладых людзей – школьнікаў і студэнтаў.

Ужо больш як сто гадоў прайшло з таго часу, як на пытанне, чаго захацелася беларусам? Прагучаў адказ: -»Людзьмі звацца!» Не толькі слухаць гімн на роднай мове, але і думаць, і тварыць на ёй, і карыстацца ёю ва ўсіх сферах жыцця. Спекуляцыі недобразычліўцаў, што гэтая мова нераспрацавана і не дазваляе рабіць на ёй навуковыя і тэхнічныя даследванні і паведамленні – даўно і неаднаразова абвергнуты і прызнаны памылковымі, у тым ліку і намі (3, 4). Яшчэ ў мінулым стагоддзі, як толькі Беларусь атрымала статус суверэннай дзяржавы і ўзнікла хваля адраджэння беларускай мовы, на кафедры Гісталогіі групай выкладчыкаў, якія валодалі гэтай мовай (Бальшова Я. І., Пішчынскі А.В. і аўтар гэтага артыкула) быў складзены «Беларускамоўны слоўнік тэрмінаў» па гэтай дысцыпліне. Мэнэджэрскія здольнасці загадчыка кафедрай спрыялі таму, што пра гэта даведаліся далёка за межамі МДМІ як пра значнае навуковае дасягненне – «стварэнне Беларускай Нацыянальнай Гісталагічнай наменклатуры» пад яго рэдакцыяй. Дзякуючы розгаласу ў прэсе і на тэлебачанні, тады на кафедру звярнуліся студэнты, якія хацелі атрымліваць адукацыю на роднай мове. Паколькі галоўны стваральнік «Беларускай гісталагічнай наменклатуры» беларускай мовай не валодаў, займацца з

такімі студэнтамі на працягу двух семестраў даводзілася мне. Гэтая праца не толькі дазволіла атрымаць добрую моўную практыку, але і паказала, што яна выдатна мабілізуе студэнтаў на творчы пошук. Менавіта дзякуючы ім па кожнай тэме курса мы, працэджваючы не толькі беларускі, але і слоўнікі родственных славянскіх народаў, шукалі найбольш адпаведныя беларускія сінонімы не толькі рускім, але і грэчаскім і лацінскім тэрмінам, і знаходзілі не аднойчы беларускамоўны варыянт больш выйгрышным, чым рускамоўны. (Напрыклад: рус. -матка, бел. -маціца; рус. -щитовидная железа, бел. -шчытавіца; рус. – моча, бел. – брулі; рус. – селезёнка, бел.. – каса;). Студэнтаў настолькі захапіла гэтая праца, што яны выступілі на міжнароднай тэрміналагічнай канферэнцыі са сваімі паведамленнямі, дзе іх плён атрымаў вельмі станоўчую ацэнку і падтрымку спецыялістаў, у тым ліку замежных. Свет убачыў, што беларуская мова вельмі падыходзіць для навуковых прац, а студэнты адчулі гонар і за сваю працу, і за родную мову, на якой рабілі паведамленні. Варта адзначыць, што гэтыя студэнты праз беларускамоўнае навучанне на працягу шасці гадоў дайшлі да дзяржаўных выпускных іспытаў, і іх здалі на выдатна. Жыццё паказала, што мова дазваляе і перадаць, і набыць глыбокія веды па любой з медычных дысцыплін і не згубіцца, як спецыялісту потым. З гэтых людзей выйшлі дактары і кандыдаты медыцынскіх навук, галоўныя і участковыя ўрачы, а што самае каштоўнае – прыстойныя грамадзяне Рэспублікі Беларусь, патрыёты сваёй радзімы.

Дзякуючы маім беларускамоўным студэнтам, карыстаючыся іх парадамі і пажаданнямі, я напісаў першы ў гісторыі беларускамоўны падручнік: «Асновы гісталогіі, цыталогіі і эмбрыялогіі» (3). Большай актыўнасці і зацікаўленасці ў яго стварэнні з боку студэнтаў цяжка было жадаць. Нажаль, масавага ўжывання пры выкладанні гісталогіі беларуская мова на сёнешні дзень не атрымала. Разумеючы, што праца ўрача заўсёды юрыдычна і адміністрацыйна зафармалізавана, група энтузіястаў (выкладчыкі Першай кафедры шпітальнай тэрапіі, Марфалогіі, Лацінскай і Ангельскай моваў) стварылі: «Даведнік напісання дыягназаў па тэрапіі» на рускай, беларускай, англійскай і лацінскай мовах (4), які адпавядае міжнародным стандартам. Гэтая праца была зроблена каб засведчыць моладзі, што беларуская мова існуе і дазваляе і паўнавартасна вучыцца медыцыне і выковаць абавязкі ўрача.

Як вынікае з выказванняў Патрыарха Маскоўскага і ўсяе Русі Кірыла (1), галоўным аргументам у размовах з моладдзю сёння павінен стаць **маральны, духоўны аргумент:** – «Если нравственность уходит из жизни общества, то оно превращается в волчью стаю, в банку со скорпионами»

– лічыць Патрыярх. На яго думку –»Основная причина распада Римской империи и древнегреческой цивилизации – состояние нравов в Риме. Рим рухнул только потому, что прогнил человек». Будуючы нашу суверэнную дзяржаву нельга забываць і нам аб маральнасці кожнага нашага крока і ўчынка, уключаючы свой розум і разважанне – «дзве асноўныя каштоўнасці чалавечай прыроды» (Платон); якія, дарэчы, неабходна сістэматычна ўключаць у працу, трэніраваць. Адукацыя і ёсць той сродак, які выхоўвае і развівае розум, пачуцці, свядомасць, волю. Яшчэ старажытныя мудрацы для развіцця розуму раілі шмат чытаць, вучыць напамяць вершы, пісаць творчыя працы, прымаць удзел у інтэлектуальных гульнях. Зразумела, пэўная праца ў гэтым накірунку праводзіцца ўсімі кафедрамі БДМУ. Але з боку актыўных студэнтаў чуюцца пажаданні аб стварэнні пры Кафедры беларускай і рускай мовы – творчага гуртка, ці лабараторыі, дзе б можна было абмяняцца творчымі планамі, разважаннямі, поглядамі, атрымаць адукаванае заключэнне, ці параду ад прафесіяналаў-філолагаў наконт прадукта ўласнай творчасці, ствараць і даводзіць да друку творы студэнтам. Улічваючы наш кантынгент студэнтаў, не выключана і праца па перакладзе твораў з беларускай мовы на іншыя і наадварот. Галоўнае ж прызначэнне такога гуртка – выкарыстаць жаданне, матывацыю і творчы парыў актыўнай часткі студэнцтва для фармавання іх сумлення і волі, бо воля – на думку О. де Бальзака – «Гэта штомінутна атрымліваемая перамога над інстынктамі, спакусамі, перашкодамі, над усялякімі цяжкасцямі». Нямецкі філосаф І. Кант пісаў: «Дзве рэчы напаўняюць душу ўсё новым і ўсё больш моцным задавальненнем, чым часцей і працяглей мы разважаем аб іх – гэта зорнае неба нада мною і маральны кодэкс у ва мне». З гэтага вынікае, што наша сумленне і ёсць наш маральны пачатак і кантралёр. Ветэран педагагічнай працы І. М. Дрыгайлоўскі правы, калі лічыць, што вялікія розумы, пазбаўленыя маралі, нават шкодны і небяспечны для чалавецтва (2).

У эпоху інфармацыйнага ўзрыву востра паўстае пытанне што рабіць, каб вялізны паток інфармацыі не змёў, не сцёр чалавека, не разбурыў яго самабытнасць, яго маральную, духоўную, культурную, і нацыянальную сутнасць. Паколькі гэтыя каштоўнасці знаходзяцца ў традыцыях народа, у яго сказаннях і міфах, то гэтым багаццем абавязкова неабходна карыстацца пры выхаванні моладзі. Менавіта гэта раяць рабіць і старажытныя мудрацы, і сусветна вядомыя філосафы і навукоўцы, і гісторыкі і прызнаныя педагогі. Зразумела, з традыцый патрэбна браць толькі каштоўнае і карыснае, а гэта немагчыма без развіцця і выхавання **свайго** розуму. Як лічыў М. Горкі: «Май розум, і хоць маленькі, ды свой».

Репозиторий БГМУ

Калі ў чалавека свядомасць выхавана правільна, то пры любой сітуацыі не разбурыцца і яго маральнае крэдо.

Жыццё, як вядома, гэта барацьба: барацьба чалавека за праўду, справядлівасць, свае правы, за свабоду и незалежнасць, а компасам з'яўляецца сумленне. Яно – наш маральны пачатак і суддзя. Сёння, для фарміравання базіснай культуры моладзі выкладчыкам і студэнтам патрэбна авалодаць базіснай культурай, звязанай з гісторыяй нашага народа. А гэта – мова і літаратура, якую называюць класічнай. Неабходна адзначыць, што і кіраўніцтва БДМУ, і выкладчыкі кафедры-юбіляркі праяўляюць значную актыўнасць у арганізацыі дзён і тыдня беларускай мовы, сустрэч з беларускімі пісьменнікамі, працы па ўдасканаленню беларускай медычнай тэрміналогіі, патрыятычна арыентаваных вечароў. Улічваючы, што да базіснай культуры адносіцца таксама гісторыя дзяржавы, культуры, адукацыі і рэлігіі, патрэбна зразумець, што тут цэлае неўзаранае поле. Толькі абагаціўшыся гэтай сістэмай каштоўнасцей стане моцнай асоба, а з ёю – і грамадства, і дзяржава. І тады мы, як народ, не згубімся на перакрыжаваннях глабалізацыі. «Чым раней чалавецтва зразумее, што духоўнасць і маральнасць гэта форма выжывання суполкі, сям'і, асобы, грамадства, усёй чалавечай цывілізацыі, тым лепш. Калі зразумее гэта наша моладзь – мы будзем самымі моцнымі, таму што сіла наша ў сіле духа «- лічыць Патрыарх Кірыл. «Каб вывесці моладзь на шлях духоўна-маральнага адраджэння, удасканалення, самаразвіцця яе прыродных задаткаў, здольнасцей і талентаў»– піша ветэран педагагічнай працы І. М. Дрыгайлоўскі – «неабходна інтэгрыраваць ўсе сілы краіны, грамадства, навукі, педагогікі, адукацыі, культуры, спорта, медыцыны, грамадскіх, маладзёвых і прафсаюзных арганізацый, сям'і, царквы для справы гарманічнага выхавання падрастаючага пакалення». Выканаць гэты пачэсны абавязак справа кожнага сапраўднага выкладчыка, настаўніка, выхаваценя, сем'яніна, грамадзяніна Рэспублікі Беларусь. Вялікая мэта вартая гэтага.

Літаратура

1. Патриарх Кирилл, «Патриарх и молодёжь» / Патриарх Кирилл. Даниловский благовестник - Москва, 2009
2. Дригайловский, И. М. Каким должен быть выпускник средней школы / И. М. Дригайловский. - Народная Воля, 2019, №79.
3. Арцішэўскі, А. А. Гісталогія з асновамі цыталогіі і эмбрыялогіі / А. А. Арцішэўскі. - Мінск, 2000 – 312 с.

Репозиторий БГМУ